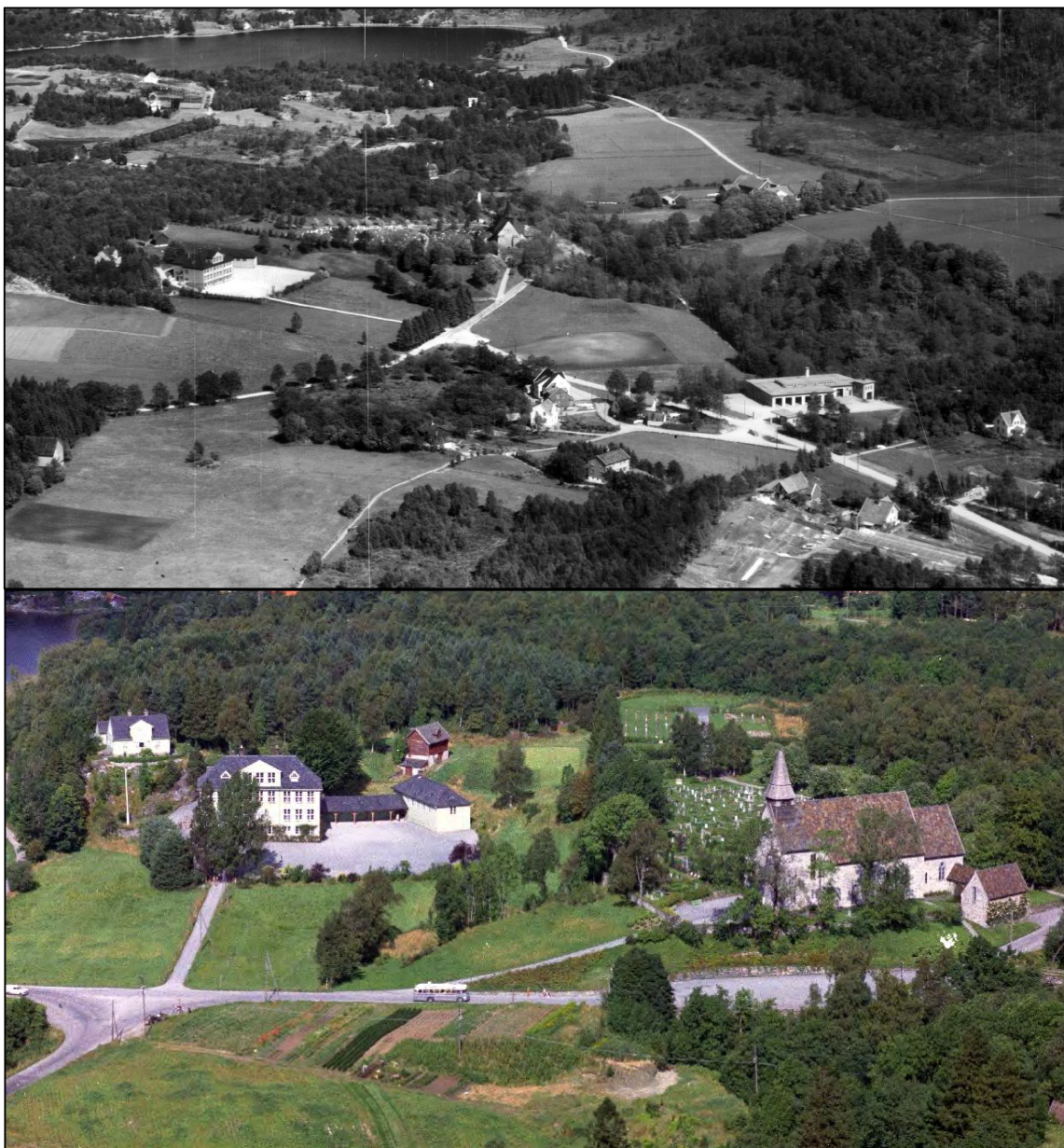

KULTURMINNEDOKUMENTASJON

Fanavegen – Kirkevoll - Krokeidevegen

Saksnummer:

201128064

BERGEN KOMMUNE
BYRÅDSAVDELING FOR BYUTVIKLING,
KLIMA OG MILJØ

BYANTIKVAREN

Skriftserienr.: 2013-8

Forord

Kulturminnedokumentasjoner og kulturminnegrunnlag er en integrert del av Bergen kommunes planlegging. På kommune- og kommunedelplannivå, men også i visse tilfeller i forbindelse med konsekvensutredninger og offentlige reguleringsplaner blir det utarbeidet kulturminnegrunnlag. Kulturminnedokumentasjoner blir utarbeidet for offentlige reguleringsplaner og er mindre omfattende enn kulturminnegrunnlag. Et kulturminnegrunnlag bygger i regelen på noen hovedtema knyttet til tidlig historie, bebyggelsesstruktur, kommunikasjonslinjer, og særlige enkeltminner og er således en mer overordnet rapport enn en kulturminnedokumentasjon.

Kulturminnegrunnlagene og kulturminnedokumentasjonene er en del av Byantikvarens arbeid med å kartfeste og sikre informasjon og kunnskap om det historiske kulturlandskapet i Bergen kommune. Kulturminnegrunnlagene og kulturminnedokumentasjonene benyttes som underlagsmateriale for videre planarbeid. De skal også ligge som vedlegg til planene frem til politisk behandling, og vil være grunnlagsmateriale for senere kulturminneplanlegging og saksbehandling knyttet til vern av kulturminner og kulturmiljø.

Kulturminnedokumentasjonen «Fanavegen – Kirkevoll - Krokeidevegen» er utarbeidet som del av detaljplanen for Kirkevoll, krysset Fanavegen – Krokeidevegen, PlanID 62470000. Planområdet er hovedsakelig avgrenset til selve veikrysset og tilgrensende området. Kulturminnedokumentasjonen omfatter et større område for å inkludere kulturminner og kulturmiljø som vil bli påvirket av det planlagte tiltaket. Det er her også gitt en kulturminneevaluering av hvilke føringer som må ligge til grunn for det planlagte tiltaket ut fra de aktuelle kulturminner og kulturmiljøer.

Hege Bakke-Alisøy har vært prosjektledere for arbeidet med denne kulturminnedokumentasjonen. Tekst er utarbeidet i samarbeid med Heming Hagen og Randi Reisæter. Torbjørn Melle har utarbeidet kart.

Vi takker Billedsamlingen for generøs tillatelse til bruk av deres bilder i rapporten.

Innhold

Sammendrag og føringer.....	2
Bakgrunn for undersøkelsen.....	2
Kulturminner og kulturmiljøer – grunnlag for dokumentasjonen.....	3
Formelt vern.....	3
Metode.....	4
Topografi og tidlig historie.....	4
Ferdselsårer og kommunikasjon.....	7
Kyrkjevegen og andre veifar.....	7
Osbanen	8
Bebyggelsesstruktur.....	9
Enkeltojekt og anlegg.....	10
Fana Kirke.....	10
Fana kulturpark.....	12
Kirkevoll skole.....	13
Krykkjehaugen.....	16
Automobilrute Fana – Bergen.....	17
Litteraturliste.....	19

Sammendrag og føringer

Kirkevoll har vært et viktig område og knutepunkt opp gjennom historien, noe blant annet Fana kirke vitner om. I denne kulturminnedokumentasjonen er de sentrale kulturminnene og kulturmiljøer i tilknytning til planområdet gjennomgått.

Sentralt i dette området er Fana kirke med tilhørende prestegård, automatisk fredete gravhauger samt en steinbro fra slutten av 1700-tallet. Dette er et viktig kulturmiljø. Landskapet i tilknytning til kirken må bevares slik at en opprettholder fri sikt til kirken fra veien. Som en del av kulturmiljøet som Fana kirke inngår i, ligger også Krykkjehaugen vest for Kirkevoll skole, i retning Stend. Kirkevoll skole er et verneverdig skolebygg med høy kulturminneverdi og må tas hensyn til i utformingen av det planlagte tiltaket. Det planlagte tiltaket må utformes slik at en sikrer fri sikt og et åpent landskap som også kan oppleves fra veien.

Planområdet omfatter deler av Fana kulturpark med en gravhaug og en gammel veitrase. Her er det spesielt kulturparken og gravhaugen som må ivaretas. Det må ikke gjøres inngrep i gravhaugen da denne må sees som et automatisk fredet kulturminne. Kulturparken er utformet rundt gravhaugen og utgjør et helhetlig kulturmiljø. Foruten parken er det noe eldre bebyggelse samt rutebilstasjonen som går tilbake til 1934. Disse er kulturminner som forteller en historie om utviklingen av området, men tåler en del mer av endringer i landskapet.

Bakgrunn for undersøkelsen

I henhold til Plan- og bygningsloven §§ 12-2, 12-8 og 12-9 vedtok byrådet, brev av 19.11.12, å starte opp arbeid med offentlig reguleringsplan for Fana, Gnr 96, Fanavegen Fv 546 ved Kirkevoll skole, undergang. PlanID 62470000.

Hovedformålet med planarbeidet har som mål å bedre tryggheten og sikkerheten for myke trafikanter, spesielt skolebarn.

På oppdrag fra Etat for Plan og Geodata har Byantikvaren utarbeidet en kulturminnedokumentasjon for reguleringsplanen. Kulturminnedokumentasjonen er en del av Bergen kommunes arbeid med å kartfeste og sikre informasjon og kunnskap om kommunens urbane og rurale historie.

Kulturminner og kulturmiljøer – grunnlag for dokumentasjonen

Innenfor kulturminnefeltet skiller vi mellom kulturminne, kulturmiljø og kulturlandskap. Et kulturminne er spor etter menneskelig aktivitet, ofte referert til som enkeltobjekt (eller grupper av enkeltobjekt). Kulturminner inngår ofte i et kulturmiljø som kan bestå av flere objekter, grupper av objekter og andre kulturhistoriske elementer. Den videre sammenhengen der en også ser den naturgitte forutsetningen sammen med kulturmiljøet er kulturlandskapet. Landskapet kan være lite eller mye omformet (rurale og urbane kontekster), men danner uansett rammen for kulturminnene og kulturmiljøet.

Formelt vern

I dagligtale blir ofte begrepene «fredet», «vernet», «verneverdig» kulturminne brukt upresist. Det er derfor nødvendig med en kort presisering hva de enkelte begrepene betyr.

«Verneverdig» er en fellesbetegnelse for alt som har bevaringsverdi, mens «vernet» er fellesbetegnelse for alt som har et formelt vern knyttet til lovbestemmelser. Det være seg vern etter Kulturminneloven eller Plan og bygningsloven.

Når vi snakker om «fredet» er objektet vernet etter kulturminneloven (Lov om kulturminner av 9.juni 1978). Kulturminneloven gir en klar definisjon av hva som er fredet. Den skiller mellom to hovedgrupper fredninger; Automatisk fredede kulturminner og vedtaksfredede kulturminner. Automatisk fredede kulturminner er fredet uansett om de er påviste eller om de er uoppdaget i jorden. Hva som er automatisk fredet er listet opp i Kulturminneloven § 4. Forenklet kan man si at alle spor etter menneskelig aktivitet fra før 1537 og stående bygninger før 1649, er automatisk fredet.

Vedtaksfredet er bygninger eller anlegg fra nyere tid dvs. etter 1537 og 1649, som er fredet etter vedtak av Riksantikvaren. Kulturminneloven forvaltes av miljøverndepartementet med delegering til Riksantikvaren og fylkeskommunene.

I Bergen kommune er Byantikvaren fagetat for kulturminner. Kommunene er tillagt forvaltningen av plan- og bygningsloven. Byantikvaren jobber derfor med vern gjennom plan- og bygningsloven. I plan- og bygningsloven er det mulig å verne bygninger og kulturmiljø gjennom forskjellige verktøy. På kommuneplannivå kan det gis føringer og lages hensynsoner i forhold til kulturminner. I reguleringsplaner har man flere virkemidler som er mer juridisk bindende. Byantikvaren har fagansvar for kommunens forvaltning av bygg og anlegg som er verneverdige, men som ikke er fredet.

Bergen kommunes areal ligger under tre ulike forvaltningsnivå innenfor kulturminnevernet. Riksantikvaren, Fylkeskommunen ved seksjon for kulturminne og museum, og Bergen kommune ved Byantikvaren. Riksantikvaren og Hordaland fylkeskommune er knyttet til rollen som kulturminnemyndighet etter kulturminneloven. Riksantikvaren har direkte ansvar for kirkene, stående bygninger eldre enn 1649 og automatisk fredet bygrunn i sentrum. Utenfor fredet bygrunn er det fylkeskommunen som skal oppfylle undersøkelsesplikten etter kulturminneloven (jf. § 9 kulturminneloven). Fylkeskommunen er som regional kulturmyndighet også høringspart i plansaker, og har innsigelsesrett til plansaker på grunnlag av blant annet kulturminner.

Metode

Denne kulturminnedokumentasjonen er knyttet til kommunens planarbeid. Den har som målsetting å belyse viktige kulturminnestrukturer i, og like ved, planområdet. Dette er historiefortellende strukturer som har vært konstituerende for den historiske utviklingen i området, de er således essensielle i en helhetlig vurdering av kulturminneverdier i planområdet.

Kulturminnedokumentasjonen tar utgangspunkt i topografi og historie, fredete arkeologiske funn, ferdselsårer, bygg og bebyggelsesstruktur, enkeltobjekt og anlegg. Hver hovedkategori er knyttet til et vedlagt kart.

Vi har hatt en rekke historiske kart, ortofoto og skråfoto digitalt tilgjengelig i dette arbeidet. De har vært viktige redskap for å kartlegge den historiske utviklingen i området. Videre har vi gjort våre egne observasjoner i felt. Feltarbeidet har bestått i en systematisk gjennomgang av planområdet. En slik fysisk tilstedeværelse i området gir et bedre grunnlag for å forstå stedets historiske utvikling og dybde.

Topografi og tidlig historie

Det aktuelle planområdet omfatter et relativt lite område i og rundt veikrysset Fanavegen – Krokeidevegen. Landskapet er flatt med noen mindre spredte hauger og knauser. Fana kirke med tilhørende prestegård indikerer at dette har vært et viktig område, trolig ut fra at dette har vært et krysningspunkt for ulike ferdselsveier. Prestegården ligger på en flat sandmo med omkringliggende myrer. Hele området har nok tidligere vært dominert av myr og det er først

med omfattende grøfting og uttørking at dette ble store vide åkrer. Gårdsnavnet Fana kan også muligens knyttes til myrområde da det gammelnorske ordet *fen* betyr blautmyr eller sump.¹

Fig. 1. En stor gravhaug fra jernalder er bevart på dyrket mark like sørvest for planområdet (Foto Byantikvaren 2006).

Fana gård er en av de eldste gårdene i området. Dette ut fra størrelsen på gården, men også selve gårdsnavnet som er et usammensatt naturnavn. Gården er trolig ryddet i løpet av de første århundrene etter Kr.f.² Det er også gjort flere forhistoriske funn som viser menneskelig aktivitet i dette området. I området omkring Fana kirke har det tidligere ligget flere store gravhauger fra førkristen tid. Slike monumentale gravminner tolkes ofte som markører for den sosialt høyerestilte delen av befolkningen i jernalderen. I en av gravhaugene, Resehaugen ble det i 1847 funnet to bronsekar, en bronsering, glassperle, en sølvfibula, en spydspiss av jern samt brente bein, trolig fra menneske (se vedlegg 1). Denne gravhaugen er datert til vikingtid.³ Gravhaugen er ennå tydelig markert i landskapet og i dag inkorporert i Fana kulturpark. Gravhaugen er ikke merket i Askeladden eller i Bergen kommunen sitt kartgrunnlag. Det er likevel viktig at en her anser haugen som et automatisk fredet kulturminne. Flere kilder referer til Resehaugen som en fjernet gravhaug, men den har aldri

¹ Larsen 1980, 3.

² Larsen 1984, 614.

³ Iversen 1998, 20, Larsen 1980, 127, Skår 2006, 6.

blitt skikkelig undersøkt eller fjernet. Det kan således eksistere flere gravlegginger i haugen som da fortsatt kan være bevart. Byantikvaren har tatt kontakt med Hordaland fylkeskommune for å få avklart lokalitetsavgrensing og registrert haugen i Riksantikvarens kulturminnedatabase, Askeladden.

Fig. 2. Resehaugen slik den fremstår i dag (Foto Byantikvaren 2013).

I dag er kun en gravhaug ved Fana kirke registrert i Askeladden. Haugen (Id. 35693) ligger på vestsiden av Fanaveien, midt på den dyrkede marken like sørøst for planområdet. Opprinnelig hadde haugen en rund form med en diameter på 18 m. I dag er den noe redusert og har en avlang form. Gravminnet er automatisk fredet etter Kulturminneloven § 4.

Fig. 3. Funn fra Resehaugen. Delvis utgravd gravhaug på Fana gård. Dette er et bronsefat fra vikingtid (Iversen 1998, 38).

Ferdselsårer og kommunikasjon

Kirkeveien og andre veifar

Mange kom til Fana kirke med båt inn Fanafjorden og la til ved Fanahammeren. Fra Fanahammeren gikk veien over Kleivane, trolig langs den veien som i dag heter Høgseterveien.⁴ I dag er denne endret på, men fra eldre foto ser en at det går en trase fra Fanahammeren og opp til Krokeidevegen før en kommer til Fana kirke. Vest for Fana kirke er det et gammelt veifar som går via Titlestad og over fjellet til Kirkebirkeland. Denne er omtalt som Kyrkjevegen. Nordover gikk det en vei over Krykkjehaugen og forbi Stend. Det som i dag er Hamrevegen, litt øst for Fana kirke, er også et gammelt veifar til Kalandsvatnet hvor veien har gått videre til Os. Denne ble bygget i tilknytning til den Stavangerske postvei som ble bygget i 1780-årene. Steinbroen over Fanaelven ble bygget som del av denne veien og er godt bevart og et viktig kulturminne.

Fig. 4.

Veien ved Fana kirke bygget i tilknytning til Den Stavangerske postvei fra 1780-årene (foto: Byantikvaren 2013).

I utgangspunktet var alle disse veiene enkle stier som kun var beregnet til å gå på. I 1770-årene ble vegen Fana – Stend – Nordås bygget slik at en her kunne ferdes med hest og vogn. En del av denne traseen er delvis bevart vest for krysset Fanavegen – Krokeidevegen. Denne veien er godt synlig på ortofoto fra 1951 (se vedlegg). I dag er det veldig tett vegetasjon, men

⁴ Hjellestad, 1933, 366.

veitraseen er synlig i terrenget. Det er fremdeles bevart en stabbestein. Veien Fana – Hatlestad ble trolig bygget en gang tidlig på 1800-tallet.⁵

Fig. 5.

Steinbro over
Fanaelven, del av
postveien (foto:
Byantikvaren 2013).

Osbanen

Allerede i 1885 var bygging av en bane fra Nesttun til Fana diskutert i kommunestyret i Fana. Det ble den gangen nedstemt, men ganske få år senere kom ideen opp igjen. Det var et privat selskap med blant annet godseier Wollert Konow på Stend og konsul F. G. Gade blant pådriverne. Selskapet fikk konsesjon på jernbane i 40 år i 1891.⁶ Denne gangen var den utvidet til å gå hele veien til Os. Osbanen var en såkalt tertiærbane, dvs en lett bygget bane med smalere spor enn den vanlige smalsporet på 1,06m. Osbanens spor var på 75cm. Banen ble åpnet i 1894. Banen ble aldri noen finansiell suksess, men gikk etter hvert greit. Det var 12 stasjoner. Banen fikk en stor betydning for landbruket, da det ble lettere å få transportert jordbruksvarer som melk til Bergen. Andre veien var det spesielt trelast og husdyrfôr som ble transportert. Osbanen ble nedlagt i 1935. Selskapet hadde allerede tidligere begynt med buss, og transporten på vei som var raskere og mer fleksibel, utkonkurrerte banen. Banemateriellet forsvant allerede i 1936, men traseen ble bevart som gang og sykkelvei. Denne traseen

⁵ Hjellestad 1933, 370-371.

⁶ Hartvedt og Skreien 2009, 365.

eksisterer, med få avbrudd intakt i dag og er et viktig kulturminne. Kurvatur og nivå gjør banetraseer spesielle og gjenkjennelige i landskapet.⁷

Fig. 6. Bebyggelse langs Krokeidevegen ved Kirkevoll i 1961 (UBB-W-F-053691).

Bebyggelsesstruktur

I det som opprinnelig var et jordbrukslandskap dominert av Fana kirke med tilhørende Fana prestegård er det i dag en økende boligutbygging både nord og sør for planområdet. Det er boligområdet like sør for planområdet som direkte grenser til planen. I tilknytning til Krokeidevegen og Høgseterveien ble det fra slutten av 1920-årene bygget boliger. Der var også en landhandel med bakeri, denne er i dag nedlagt. Like ved landhandelen ble det også bygget en rutebilstasjon i løpet av 1930-årene.

I fra 1970-årene og frem til i dag er hele dette området tett utbygd til boliger. Noen av det eldre husene er framdels bevart, dette gjelder blant annet Høgseterveien 1A, 3A og 14. Høgseterveien 1 og 7 er mye ombygget og endret, men er også blant de byggene som er eldste i dette området, bygget en gang i løpet av 1930-årene.

⁷ Knutsen 2007, 12-13.

Enkeltobjekt og anlegg

Fana kirke

Fana kirke (Id. 84114)⁸ ligger på en morenevoll like sørøst for gjeldende planområde. Kirken er en middelalderkirke i stein og er automatisk fredet etter Kulturminneloven § 4.

I middelalderen var Fana kirke en sognekirke og en viktig pilgrimskirke. Den ble anlagt like nord for Fanaelven. Kirken er første gang nevnt i 1228, som kirke i forbindelse med et hospital. Ut fra karakteren til det eldste murverket antas den å være eldre, antagelig oppført omkring midten av 1100-tallet. I 1303 ble kirken innlemmet som et av Håkon V Magnusson sine 14 kongelige kapell. Hospitalbygningen, som skal ha ligget like vest for kirken, er det i dag ingen spor etter. Veikrysset og parkeringsplassen på sør- og østsiden av kirken, som i moderne tid er skåret inn i den opprinnelige morenevollen, kan ha fjernet eventuelle spor.⁹

Fig. 7. Fana kirke (Foto Byantikvaren 2013).

⁸ Id-nummer i *Askeladden*, Riksantikvarens kulturminnedatabase.

⁹ Brekke 1993, 267, Lidèn og Magerøy 1983.

Fig. 8. Menighetshus i tilknytning til Fana kirke bygget i 1960-årene, arkitekt Fredrik Konow Lund (Foto: Byantikvaren)

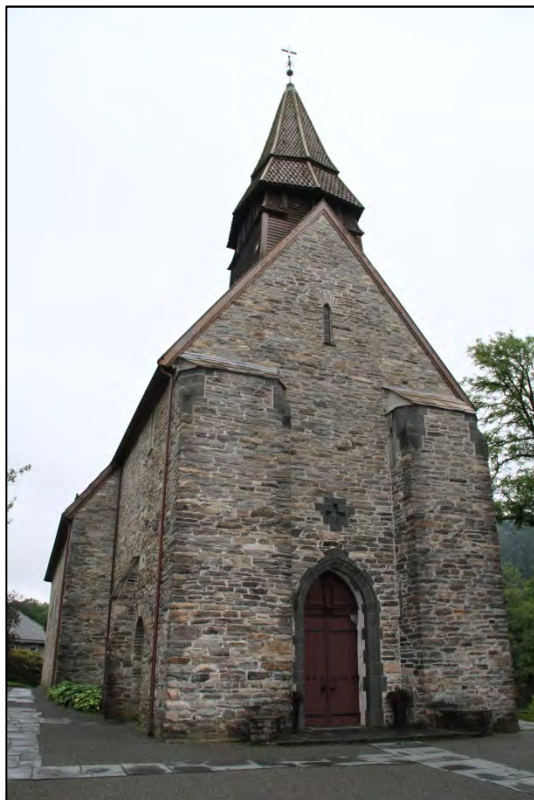

Fig. 9. Fana kirke (Foto Byantikvaren 2013).

Kirken er enskipet, med et smalere og lavere rettavsluttet kor. Den er bygget i lokal bruddstein med innfatninger av kleberstein og har vært ombygget i flere omganger både i middelalderen og i etterreformatorsk tid. En rundbuet portal i sørmuren, samt deler av kormurene og partiene under og delvis mellom vinduene i skipets langmurer, er i dag bevart middelaldermurverk. Likeledes er korets to nedre østvinduer i sin helhet middelalderske.¹⁰

¹⁰ *Ibid.*

I nyere tid er kirken blitt gjenstand for omfattende restaurering og nytolkning, først i 1860-årene og senere i 1926/27 og 1953 ved arkitekt Fredrik Konow Lund. Arbeidene har ført til at kirken har fått nye portaler, vindusåpninger og ny tårnfot. Den ytre kalkpussen på murene på kirken er fjernet og dag fremstår murene uten puss og med åpne murfuger. Sørøst for kirken, ble det i 1927 oppført et sakristi/kapell-bygning, og i 1965-66, like nordøst for kirken, et gråsteinsmurt menighetshus. Fana kirke ble i 2008-10 restaurert innvendig. Kirken har i dag vel 400 sitteplasser.¹¹

Fig. 10. Interiør i Fana kirke mot øst (Foto: Byantikvaren 2013).

Fana kulturpark

Fana kulturpark ble etablert for å ivareta kulturlandskapet i Fana for ettertiden. Parken på vel 40 mål ligger i tilknytning til Fanaelven sør for Fanavegen. Arbeidet med denne parken ble påbegynt i 1996 og arbeidet har vært et samarbeid mellom Bergen kommune og frivillige.¹²

Fig. 11. Fana kulturpark (Foto fra Grønn etat).

Parken er anlagt i to områder; Elvarlid og Lunden. Elvarlid er den delen som ligger helt i krysset Fanavegen – Krokeidevegen og er dels omfattet av planområdet. Denne delen av parken er gammelt jordbrukslandskap. Her ligger også gravhaugen Resehaugen som ble delvis utgravd i 1847. Gravhaugen er inkorporert i parkanlegget ved at haugen er synlig i landskapet (se fig. 2). Gravhaugen må her ansees som et automatisk fredet kulturminne da det ikke er frigitt.

Den andre delen av parken er Lunden som ligger sørøst for Fanaelven. Her ble det på midten av 1800-tallet anlagt prestegårdshage etter engelsk mønster. En del av denne

¹¹ Lidén og Magerøy 1983.

¹² Hentet fra Grønn etat sine nettsider.

prestegårdshagen ble restaurert som del av arbeidet med parken. En ser i dag deler av spaserveiene, lysthus og badedam. Vegetasjonen viser også mange spor etter den gamle engelske hagen med grantrær, ask, eik og lønn. I tillegg til den engelske hagen er det også anlagt et amfi, bygget i stein, som er tilpasset landskapet. Her ble det senere bygget et glassoverbygg over scenen.¹³

Fig. 12. Fanaelven er en del av den engelske landskapsparken (Foto Byantikvaren 2013).

Fig. 13. Amfi som del av Fana kulturpark (Foto Byantikvaren 2013).

Hele kulturparken er med på å styrke og ivareta det viktige kulturlandskapet som er i tilknytning til Fana kirke og prestegården.

Kirkevoll skole

Kirkevoll skole er et sammensatt skoleanlegg bygget ut i tre hovedomganger.

Bygningsmassen kan leses som tre separate anlegg fra tre ulike tider; den eldste fra 1920-1930-årene, én fra 1960-årene og én fra 1990-årene. Anleggene fordeler seg oppover i terrenget, med den eldste delen nederst mot vegen i sør og den yngste delen i nord. De tre delene fungerer sammen som én barne- og ungdomsskole med felles administrasjon.

«Gamleskolen» og lærerboligen ble bygget i 1931. Dette var trolig en ombygging av et enda eldre skolehus fra 1893. Kirkevoll skolekrets ble slått sammen av to kretser; Indre Hamre gård/Ånes ved Klokkavannet og Rosendahls Spinnerier i Fanafossen. Kretsen fikk sitt første skolehus i 1893. Deler av denne bygningen er muligens bevart i «Gamleskolen» fra 1931. I tegningsmaterialet til arkitekten står det «ombygging og utvidelse av Kirkevoll skole», noe som etter all sannsynlighet er skolehuset fra 1893.

¹³ *Ibid.*

Fig. 14. Kirkevoll skole «Gamleskolen» (Foto: Byantikvaren 2013).

1931-delen er tegnet av Erling Ross, bygningssjef i Fana og arkitekt for blant annet Minde skole (1925) og Midtun skole (1926). Skolen er oppført i bindingsverk over sokkel og består av to hovedvolumer; klasseromsfløy og gymnastikkbygning koblet sammen med et leskur. Klasseromsfløyen er oppført i tre etasjer pluss loft i pusset gråsteinsmur og panelt bindingsverk. Fasaden er utformet med sprossevinduer, rytmisk fordelt i grupper på tre og tre. Taket er valmet med svai og tekket med skifer. Gymnastikksalen er oppført i dobbelhøy etasje. Gymbygg og leskur har skifertak med buede arker, og vegger i bindingsverk med stående kledning. Skolen ligger med hovedfasaden orientert mot Fanavegen. En asfaltert skoleplass i sør utgjør gamleskolens uteområde. Tidligere var dette en tilnærmet kvadratisk plass tydelig avgrenset med trær og mark. I dag er plassen mer utflytende, med parkeringsplasser på grus i sør mot veien. Skolen ligger med den symmetrisk utformede hovedfasaden vendt mot veien i sør.

Fig.15. Lærerbolig til Kirkevoll skole (Foto: Byantikvaren 2013).

Lærerboligen med vedskjul, nå SFO-lokaler, er oppført samme år (1931) på en kolle bak skolebygningen. Huset er bygget i mur og panelt bindingsverk og består av én etasje og innredet loft. Saltaket er tekket med skifer og har en ark mot sør. Vedskjulet nord for hovedhuset har også skifertak og trepanel. Et nyere tilbygg er koblet sammen med hovedhuset. Boligen har et enkelt nyklassisistisk preg.

Kirkevoll skole er et godt eksempel på nøktern, nyklassisistisk skolearkitektur preget av symmetri og forsiktig detaljering i fasadene. Bygningen er i hovedtrekk godt bevart eksteriør og har høy arkitektonisk og skolehistorisk verdi.

Lærerboligen med vedskjul har arkitektonisk og skolehistorisk verdi både i seg selv og som del av skoleanlegget fra 1930-årene. Tradisjonen med lærerbolig i tilknytning til skolebygningen har lange røtter i skolehistorien, og lærerboligen på Kirkevoll reflekterer og formidler således sentrale skolehistoriske forhold.

Anlegget som helhet har bygningshistorisk verdi. Det gjenspeiler skiftende idealer og en arkitektonisk og kulturhistorisk interessant utvikling innen skolebyggeriet.

Krykkjehaugen

Ifølge et gammelt sagn skal to brødre, den ene av dem blind, ha fisket opp et sølvkors utenfor Korsneset i Krossfjorden i Fana. Den blinde skal ha blitt leget etter å ha rørt ved korset. Brødrene bragte korset til kirken, hvor det ifølge sagnet leget syke som rørte ved det. Fana kirke ble etter hvert et valfartssted. Kirken er i vernebrevet fra pave Gregor IX omtalt som Det hellige kors' kirke. Pilgrimer kom langveisfra for å bli helbredet av sølvkorset som ble ansett som hellig og undergjørende. De syke kastet fra seg krykkene på et sted like ved kirken, som dermed fikk navnet Krykkjehaugen, som minne om hvilke makt korset hadde. Krykkjehaugen er et navn som er i hevd fremdeles. Etter reformasjonen ble pilegrimsvandringene sterkt fordømt av presteskapet. En prest ved navn Peder Simenssen skal i 1546 ha brent seks hestelass med krykker fra Krykkjehaugen. Dette i håp om at overtroen knyttet til stedet skulle ta slutt. Det danske riksstyret sendte også ut folk som skulle renske kirkene for alt som var knyttet til den katolske kirke. I forbindelse med dette ble sølvkorset fjernet. Båten som skulle frakte alle de dyre skattene fra Fana kirke til Bergen sank ved Kvarven.¹⁴

Fig. 16. Krykkjehaugen, et høydedrag nordvest for Fana kirke (Foto Byantikvaren 2013).

Krykkjehaugen ligger nordvest for Fana kirke og Kirkevoll skole, like ved Stendavatnet (se vedlagt kart). Sagnet som er knyttet til haugen og selve stedsnavnet Krykkjehaugen gjør dette til et kulturminne som også inngår i et helhetlig kulturmiljø sammen med Fana kirke.

¹⁴ Hjellevstad 1933, 450-457.

Automobilrute Fana – Bergen

Den første bilruten i Bergen ble opprettet i 1917, det var bilruten Bergen – Milde. I 1923 kom bilruten Nesttun – Fana, denne ble senere L/L Automobilruta Fana – Bergen, i 1930.¹⁵ Like ved Krokeidevegen ble det bygget en rutebilstasjon etter stiftelsen av bilruten Fana – Bergen. Denne er fortsatt i bruk i dag, da av SKYSS. I takt med økende bruk samt størrelsen på bussene er anlegget ved Krokeidevegen blitt utvidet. Det opprinnelige bygget, det står nærmest veien, er blitt fordoblet i lengde mot sørøst. I tillegg er det bygget et nytt bygg like sør for dette bygget. Det er noen, men veldig få, originale deler av rutebilstasjonen fra 1934 som er bevart.

Fig. 17. Rutebilstasjonen ved Krokeidevegen. Bilde tatt på slutten av 1930-årene (UBB-W-SH-005634).

Fig. 18. To av sjåførene fremfor en ny anskaffet buss. Bilde tatt i løpet av 1930-årene (Johansen 1993, 322).

Rutebilstasjonen i Krokeidevegen er med på å synliggjøre utviklingen av rutebilnettverket i Bergen kommune samt at det påpeker det knutepunktet dette området har vært ut fra kommunikasjon. Dette er bindeleddet mellom Fanahammeren og den viktige sjøtransporten samt all ferdsel på land.

¹⁵ Hjellevstad 1933, 390-391, Johansen 1993, 46-47.

Fig.19. Økt busstrafikk resulterte også i utbygging og endringer av rutebilstasjonen. Dette ser en allerede i 1965 (UBB-W-F-149074).

Litteraturliste

Brekke, Nils Georg (red.) (1993) *Kulturhistoriks veibok Hordaland*. Kulturlandskapssenteret, Hordaland fylkeskommune, Bergen

Hartvedt, Gunnar Hagen og Skreien, Norvall (2009) *Bergen byleksikon*, Kunnskapsforlaget, Oslo.

Hjellestad, Tormod (1933) *Fana*, bind 1, J.D. Beyer A/S Boktrykkeri, Bergen.

Iversen, Frode (1998) *Fornminner i Bergen kommune*, Barnas Hus, Bergen.

Johansen, Karl Egil (1993) *Fana Bygdebok*, 3. Fanabu og bymann, Fana Bygdeboknemnd, Bergen

Knutsen, Marianne (2007) *Kulturminnegrnlag Bybane Nesttun – Rådal*, Byantikvaren, Bergen kommune, Bergen.

Larsen, Jacob (1980) *Fana Bygdebok*, 1. *Fra de eldste tider til 1665*, Fana Bygdeboknemnd, Bergen

Larsen, Jacob (1984) *Fana Bygdebok*, 4. *Gards- og ættesoge*, Fana Bygdeboknemnd, Bergen.

Lidèn, Hans-Emil og Magerøy, E. M. (1983) *Norges kirker*. Bind II, Gyldendal norsk forlag, Oslo.

Skår, Øystein (2006) *Innberetning om registrering, Fana Ryttersportklubb, Fana Gnr 96, bnr 1*, Byantikvaren, Bergen kommune, Bergen.

Vedlegg

1. Utskrift fra Topografisk arkiv (dok.nr. 031307 – vedrørende Resehaugen), Bergen museum.
2. Plangrense, ortofoto fra 1951.
3. Plangrense, dagens situasjon.

FUND PAA FANE PRÆSTEGAARD.

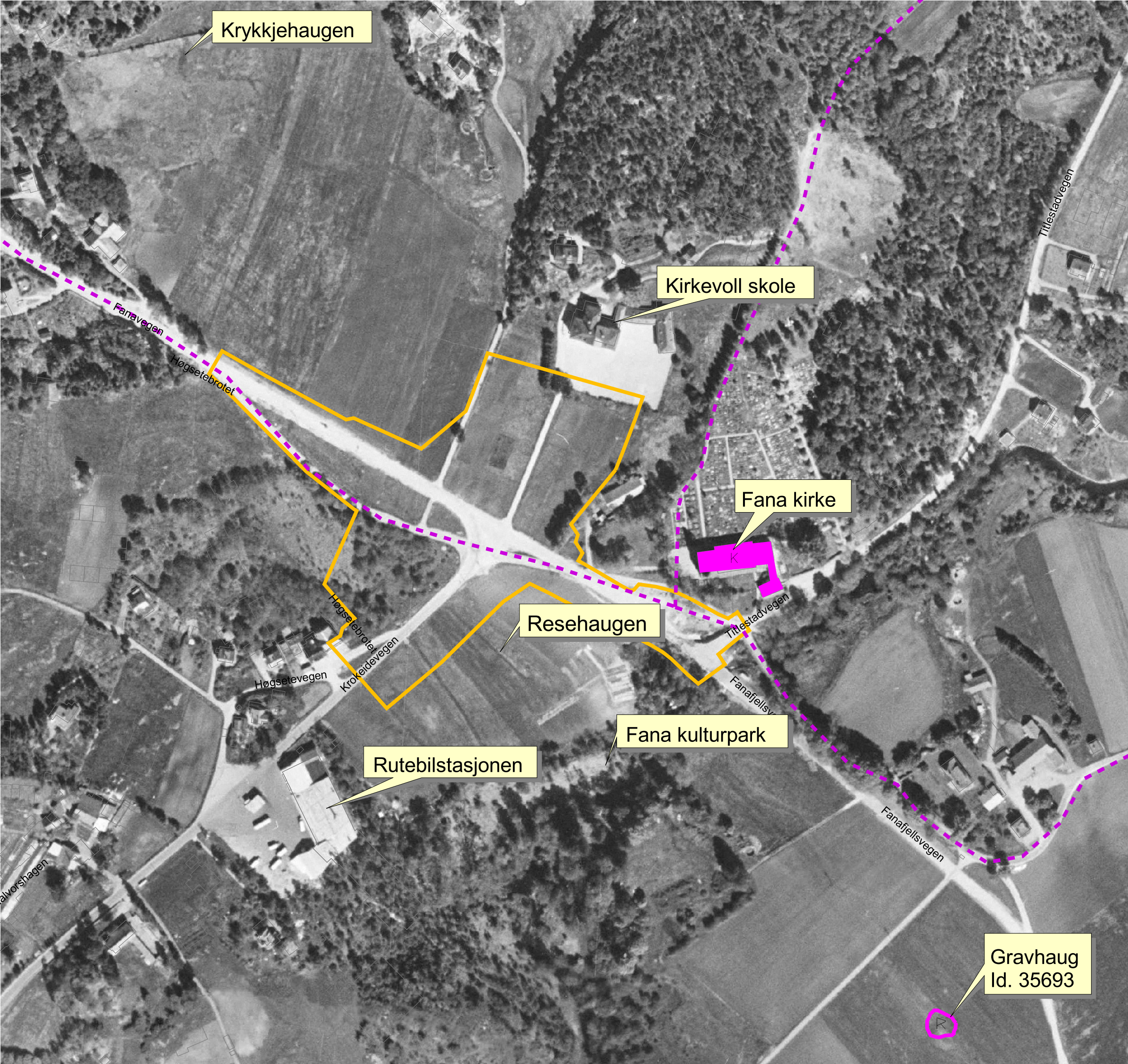
I Førstningen af September 1847, fandt Ungkarl Knud Sjursen Fanse og anden Ungkarl fra Sogn i en stor Sandhoug, Resehougen kaldet, beliggende nedenfor Vejen tæt ved Fane Kirke, i Vest fra samme, følgende Oldsager, der laae i Sanden, omgivne af Kul og skjulte eller bedækkede af en paa Undersiden flad og ovenpaa op^højet Steen.

1. en stor flad Skaal af Bronze eller Messing-Blik 13 Tommer i Diameter og 5 T. høj, med udadbøjet Rand
[osv. B.322 - 25.]
- 5 en liden ottekantet Glasperle
6. en meget liden Ring, af Bronze.
7. Fragment - formodentlig af en Fibula af Sølv [B 326 ?]
8. et rundagtigt lidet Stykke, af blæst Glas - uvist til hvad Brug
9. et. Spydblade, af Jern.
10. Fragment - som det synes - af Tungen af en Fibula, af Jern.
11. nogle andre Fragmenter, af Jern.
12. Endeel brændte Been, blandede med Aske og Jord.

Disse Sager, No.5 undtaget, og den Steen som bedækkede Skaalene, afkjøbte jeg Finderne for 1 Spdr. 14 Sk. De lovede, om muligt, senere at bringe mig No.5.

Da de bragte mig Stenen, erklærede de, at Perlen No.5, var kommet bort for dem.

CHRISTIE: U.B.B. 199 b 3.

Krykkjehaugen

Kirkevoll skole

Fana kirke

Resehaugen

Fana kulturpark

Rutebilstasjonen

Gravhaug
Id. 35693

Kulturminnedokumentasjon

Kirkevoll

krysset Fanavegen - Krokeidevegen

Planid. 62470000

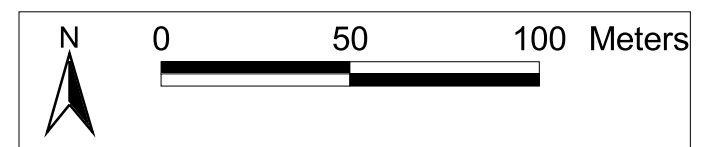
BERGEN KOMMUNE

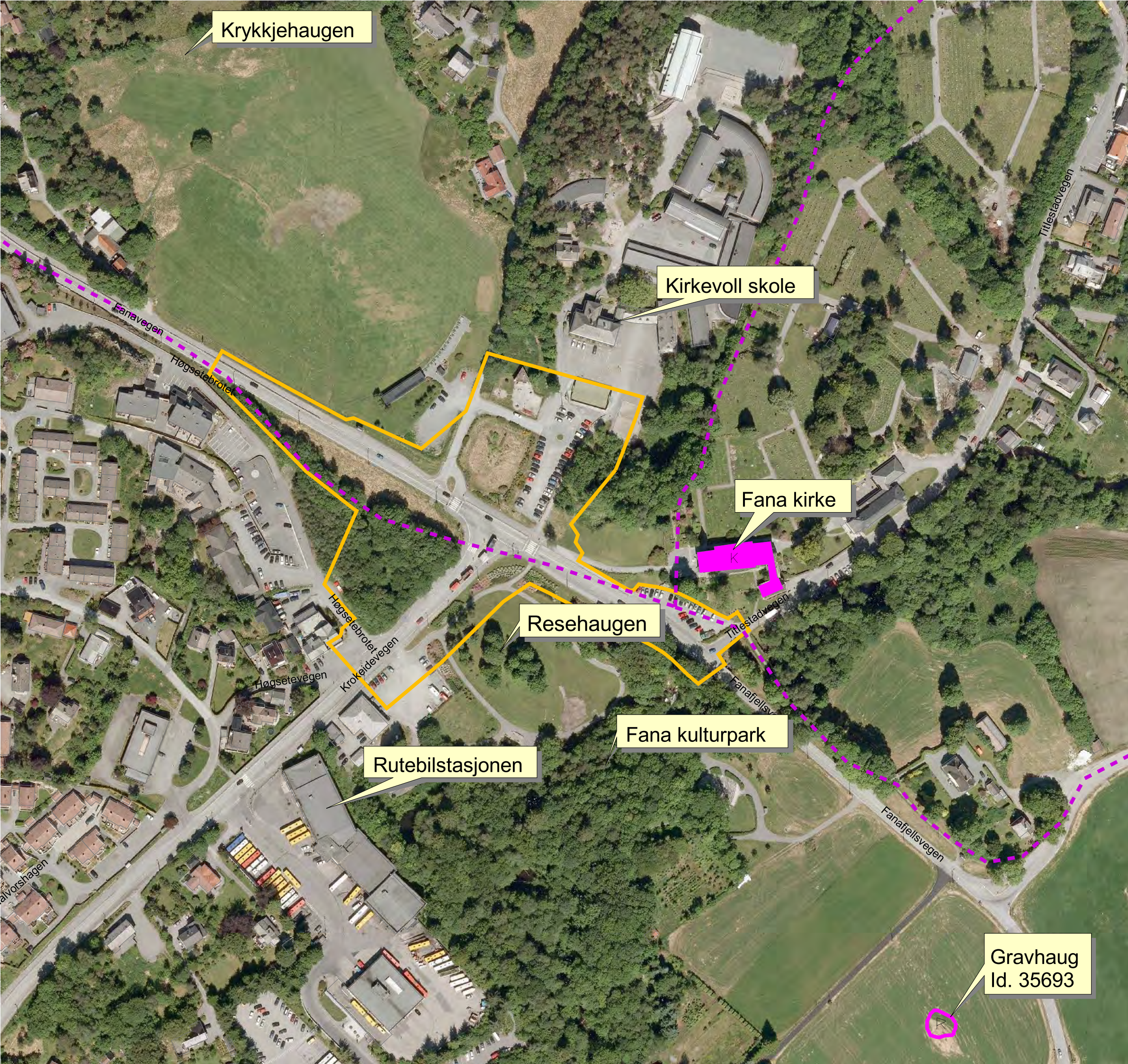
Byrådsavdeling for klima, miljø og byutvikling

BYANTIKVAREN

Kart basert på ortofoto fra 1951

- Plangrense
- Historiske veifar
- Fredet bygg
- Automatisk fredet kulturminne

Kulturminnedokumentasjon

Kirkevoll

krysset Fanavegen - Krokeidevegen

Planid. 62470000

BERGEN KOMMUNE

Byrådsavdeling for klima, miljø og byutvikling

BYANTIKVAREN

	Plangrense
	Historiske veifar
	Fredet bygg
	Automatisk fredet kulturminne

N

0 50 100 Meters